

KUNSTI KOON VERSUS KUNSTNIK – IKOON

RIIN KÜBARSEPP

Ida ja Lääne dihhotoomia vene kultuuris paisub kord kõige avaramate geograafiliste mõõtmetereni, kord aheneb aga üksikinimese subjektiivse hoiakuni.

Juri Lotman. Semiosfäärist.
„Vagabund“, 1999.

„NIKOLAI KORMAŠOV JA VENE IKOON“. Autor *Jevgenia Haponen*, režissöör *Sergei Ledenjov*, operaator *Meelis Kadastik*, helioperaatorid *Jüri Sooäär* ja *Henn Eller*, monteerijad *Andres Jõenurm* ja *Andres Lepasar*, produtsent *Jevgenia Haponen*, peaprodutsent *Marje Jurtšenko*. Beta SP, 27 min, värviline. © VEK Production, 2004.

„KOGUJA“. Autor *Valeri Blinov*, montaaž: *Jüri Tallinn*, fotod: *Vladimir Studenetski*, produtsent: *Vene Film Eestis*. Beta SP, 27 min 30 s, värviline. © Stuudio Vene Film Eestis, 2004.

Nikolai Kormašov ja vene ikoonid

Filmi „Nikolai Kormašov ja vene ikoon“ autor on *Jevgenia Haponen*, režissöör *Sergei Ledenjov* ning operaator *Meelis Kadastik*. Positiivne on see, et film valmis Eesti Filmi Sihtasutuse toel ja Eesti Televisiooni tellimusel. Mida me siis sellest filmist teada saame?

Lugu ei olnudki tegelikult mitte niivõrd **Nikolai Kormašovist**, kui vene ikoonimaali ajaloost, mille taustal ja najal rulliti lahti ka kunstniku elukäik.

Väga kujundlikult ja samas didaktiliselt oli vaatajale selgeks tehtud, milleks, miks ja mil määral on vene vanausulistele vaja ikoone.

Kormašovide kunstidünastia puhul tuleb esile tõsta eelkõige tõelist vene maalikooli, mis on väga ilusti Eesti konteksti sulandunud, mugandumata sealjuures siinsete kunstitraditsioonide ja stiiliga.

Filmis avaldus see eriti selgelt, kui Nikolai Kormašovi intervjuueeris tema enda poeg **Orest Kormašov**, kes samuti isa kõrvalt oskusi ja ametit õpib.

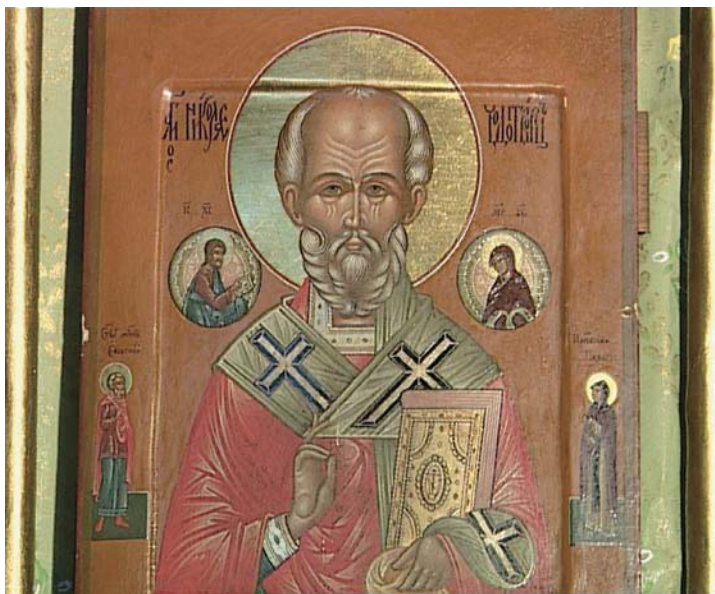
Nikolai Kormašov on sündinud Venemaal Vladimiri oblastis Muromi lähistel.

Ajavahemikul 1957–1959 Eesti Kunstiinstituudi lõpetanud tuli hiljem välja murda kitsa realismi piirangutest. Just seda on Kormašov saavutanud.

1960. aastate tugevalt ekspressiivse vormi- ja värvikäsitleusega teoseis taotles Kormašov kujutatava põhiolemuse väljendamist. Tema töodes ilmneb vene ja eesti rahva kunstitavade omapärane tõlgendus. Tuues välja mineviku ja nüüdisaja suhteid ning väärtustades sealjuures inimese missiooni maailmas, ühendas Kormašov vene ikoonimaali moraliseeriva ning eesti kunsti filosoofeeriva hoiaku.

Maalimisele lisaks tegeleb Kormašov vanade vene ikoonide restaureerimisega. Õigemini ongi see kujunenud nüüd tema põhitööks.

„Nikolai
Kormašov ja
vene ikoon“,
2004.
Režissöör
Sergei Ledenjov.
Nikolai
Kormašov.

Oma maalide eest pälvis autor 1974. aastal ka **Kristjan Raua** nimelise kunsti-preemia.

Aastatel 1977–1979 oli Kormašov aga Eesti Kunstimuuseumi maalirestaureerimisosakonna juhataja.

1960. aastate algul oli Eestisse jõudmas ka nn karm stiil, mille eesmärk oli vastanduda nii järelimpressionismile

kui ka kitsale realismile. Kõige puhtamal kujul esineb seda just Nikolai Kormašovi loomingus, millega ta mõjutas omakorda tolaegseid maalijaid.

Sirje Helme ja **Jaak Kangilaski** „Lühikeses eesti kunsti ajaloos“ iseloomustatakse Kormašovi kui nn *Bildende Kunst*'i parimat esindajat Eestis, kelle kujutatud inimesed on endassetõmbu-

nud, kohmakad ja üksikud näota, sügavalt varjatud isiksused. Põhjuseks on tõsiasi, et erinevalt selgelt eesti taustaga kunstnikest, oli Kormašovil teistsugune religioosne nägemus inimese, looduse ja asjade suhetest, mille ta eriti oma loomingu hilisematel etappidel on realiseerinud.

Kultuuriteoreetik **Juri Lotman** on väitnud, et kui maailm lõheneb Idaks ja Lääneks, siis läheb lõhe just läbi vene kultuuri südame. Nõnda on selline nn klassikaline slavofiilsus, mis kajastub Kormašovi loomingus, oma olemuselt üks euroopa romantismi voole, mis sündinud kirglikust innust „leida iseennast“.

Kokku võttes tuleb kogu filmi ülesehituse ja kompositsiooni kohta selle informatiivsuse tõttu ainult kiidusõnu avaldada, sest tegemist on tõepoolest ideaalse õppevahendiga igale eesti vaatajale.

Mati Karmin

Kui eelmises töös taheti näidata vene kunstidünastia eripära eesti kunstimaailma kontekstis, siis filmis „**Koguja**“ **Mati Karminist** on venelasest režissöör **Valeri Blinov** kaardistanud enese jaoks eesti kunsti läbi „võõramaalase“ silmade.

Operaator ja lavastaja Blinov on eesti filmisõprade seas varem tuntud ja kiitust pälvinud. Esmalt meenub tema töö operaator-lavastajana **Tõnis Kase** mängufilmis „**Õnnelind flamingo**“, mis on igati hinnatud.

Tema viimane panus eesti filmikunsti pole kahjuks aga nii kvaliteetne. Ka žanr on loomulikult erinev.

Kui film Kormašovidest keskendus ikoonidele, siis seekord oli ikooniks Mati Karmin ise. Teatud määral ta seda loomulikult ka on oma miinimööbli ja muude agregaatide poolest, püüdes seda ikka ja jälle vaatajale meelde tuletada ning oma ideede unikaalsust eesti kunstimaastikul tähtsustada.

Vanade meremiinide kestadega teeb Karmin miinikunsti ja -mööblit ning näitusi kaheksandat aastat. Aastaid tagasi ostis ta miinikesti „Emexist“ kokku hinnaga 100 krooni tükk. Tänapäeval ammutab ta Naissaare tundub et ammendamatumest miinivarudest. Julge eksperimenteerijana on ta miinides leidnud vahendi oma eesmärgi saavutamiseks. Mulle meenub üks **Roland Barthes'i** artikkel plastmassist, mida ta ülistas kui substantsi, mis kehastab aine lõpmata muundumise ideed. Sama võib öelda miinide kohta, mis kunstniku käte all võivad võtta ettearvamatuid vorme.

Üldiselt on Karmin oma loomingu ja muude tegemistega olnud alati skandaalimaiguline ning seda ka täiesti põhjendatult.

Karmini ebatraditsiooniline looming esindab eksperimenteerivat suunda. Kasutades tavatu materjale, tegeleb ta nn utilitaarkunstiga, mis Eesti kontekstis on tõeline fenomen. Kujutusviis on moonutatav ja sageli karikeeriv, ilmnedes meremiinist tualetipot, vanni, lapsevankri või kirjutuslaua kujul.

Tallinlastele on kõige tuntum tema loodud teos kindlasti **Charles Leroux'** lennundusmonument Maarjamäel. Tartlastele aga suudlevate tudengite skulptuur Raekoja platsil. Nagu nimekale eesti kunstnikule kohane, on ka tema 1993. aastal pärjatud Kristjan Raua nimelise preemiaga.

Portreefilm Karminist on aga kõigile tema saavutustele vaatamata kuidagi hüplev ja kaootiline. Peale võrdlemisi halva helikvaliteedi ei saa kohati aru, miks siis ikkagi ühte kaadrit või seika näidatakse, kui puudub sisuline verbaalne kommentaar. Seda asendab *rock'n'roll'* klassika „I've Got a Fever“ ning „Love Me Tender“. Ka montaaž ja operaatoritöö annab pisut soovida.

Karminit on üldiselt telepildis üsna palju näidatud. Esiteks loomulikult seoses tema skandaalse falloseraketi ära-

„Koguja“, 2004. Režissöör Valeri Blinov. Mati Karmin.

keelamise tõttu 2003. aastal Tallinnas Vabaduse väljakul. Ajal, mil avati ka Eesti Kunstnike Liidu aastanäitus, **Ants Juske** kuraatoriprojekt „**Mina ja teine**“ ning **Leo Lapini** kurikuulus vabaduskell.

Mulle meenub üsna selgelt ajakirjanik **Andrus Esko** artikkel ajalehes „SL Õhtuleht“, kus ta kirjeldab lõkkele löönud skandaali: „Sündmustesse sekkusid politseinikud ja parkimiskontrolörid, kellega läks vaidluseks kunsti ja mittekunsti teemadel. Karmini veoautod piirati lintidega, kohale kutsuti kaks puksiirautot. Kui kunstnik tahtis sõita Vabaduse väljaku tasulisse parklasse, otsustas „Falck“, et veoautodele pole seal ruumi.

Linnavalitsuse liiklusteenistuse direktor Mati Songissepp põhjendas Kar-

mini minema kupatamist sellega, et avaliku ürituse korraldamiseks puudus luba ja et rikuti liikluskorraldust.”

Sellest on klippe nii Kanal 2-s kui TV 3-s. Samuti leidis ta oma miiniloomingule positiivse kõlapinna ka ETV saates „Pealtnägija“.

Rääkides oma tõekspidamistest, nentis kunstnik neutraalset või pigem negatiivset suhtumist kriitikutesse-kunstiteadlastesse, kellest sõltumatult ta oma sõnul tegutseda püüab. Kriitika nende ridade kirjutajalt pole siiski suunatud kunstnikule, vaid filmile.